

Ohjelmasuunnitelma:

Osallistuva Espoo – poikkihallinnollinen kehitysohjelma

29.1.2018

Versio: 1.0

Kehitysohjelman omistaja:	Jukka Mäkelä
Ohjausryhmän puheenjohtaja:	Habiba Ali
Ohjelmapäällikkö:	Mari Immonen

Ohjelmasuunnitelman versiohistoria ja hyväksyntä

Versio	Laatinut	Päiväys	Version lyhyt kuvaus
0.1	Mari Immonen	19.12.2017	Ohjausryhmän käsittely
0.2	Tuija Norlamo, Johanna Pajakoski ja Mari Immonen	12.1.2018	Muokkausta
0.3	Tuija Norlamo, Johanna Pajakoski ja Mari Immonen	19.1.2018	Ohjausryhmän kokouksessa 16.1.2018 käsiteltyjen asioiden pohjalta tehty täydennykset
0.4	Tuija Norlamo,	29.1.2018	Ohjausryhmässä 23.1.2018 käsiteltyjen asioiden pohjalta tehdyt täydennykset

Ohjelmasuunnitelman hyväksyntä

Hyväksyjä	Päiväys	Linkki päätösasiakirjaan ja mahdolliset lisätiedot
Kaupunginhallitus	12.2.2018	

Ohjelmasuunnitelman tarkoitus:

Ohjelmasuunnitelma kuvaa ohjelman kokonaisuuden ja esittää suunnitelmat ohjelman toteutuksesta ja hallinnasta. Ohjelmasuunnitelma luo perustan kehitysohjelman toimeenpanolle, ohjaukselle ja seurannalle.

Ohjelmasuunnitelman keskeisiä asioita ovat kehitysohjelman sisältö ja rajaukset, aikataulu ja kustannukset sekä ohjelman hallinta- ja ohjauskäytännöt.

Kehitysohjelmaan sisällytettävien projektien ja toimenpiteiden yksityiskohtaiset suunnitelmat kuvataan projektisuunnitelmissa ja muissa projektikohtaisissa dokumenteissa, jotka löytyvät pääosin projektisalkusta.

Valmis ohjelmasuunnitelma käsitellään ja hyväksytään kaupunginhallituksessa (versioksi 1.0) ohjelman suunnitteluvaiheen lopuksi, jolloin suunnitelma toimii ohjelman toteutus päätöksen perusteena.

Poikkihallinnollisen kehitysohjelman ohjelmasuunnitelmaa voidaan tarkistaa ohjelmakauden puolivälissä. Ohjausryhmä valmistelee ehdotuksen ohjelmasuunnitelman tarkista-miseksi.

Kaupunginhallitus hyväksyy ohjelmasuunnitelman. Mikäli tarkistus sisältää muutoksia ohjelman hyötystavoitteisiin, tekee niiden osalta valtuusto päätöksen.

Tiivistelmä

Osallistuva Espoo -kehitysohjelman tavoite on edistää asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen osallistumista Espoo-tarinan mukaisesti. Päämääränä on kaikkien Espoo, kuntalaisten osallistumisen helppous, asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus sekä vaikuttamisen, demokratian ja päätöksenteon kehittyminen. Kansalaistoiminta määrittelee tulevaisuuden kaupungin ja tekee Espoosta kansainvälisesti vetovoimaisen.

Espoo-tarinassa osallisuus on esillä monella tavalla. Vision mukaan Espoo on kaupunki, jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa. Espoo-tarina on kirjattu osallisuuteen liittyviä tavoitteita, joista ohjelman näkökulmasta merkittävin on: ”Espoon kaikki toiminta tehdään kuntalaista varten ja heidän kanssaan yhteistyössä.” Lisäksi tavoitteena on edistää kokeilevaa kulttuuria sekä toteuttaa vuorovaikutteista ja modernia viestintää.

Osallisuus on demokratian perusrakenne. Yleensä sillä tarkoitetaan tunnetta, joka syntyy niistä kokemuksista, joita ihminen saa ollessaan osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi asumisen, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Kansalaisilla on oikeus tasavertaisina osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen.

Osallisuuden näkökulmasta Espoon kaupungistumisen ja kasvun tuomat suurimmat haasteet liittyvät reilun 20 000 vuosittain Espooseen muuttavan uuden asukkaan kiinnittymiseen Espooseen ja omaan asuinalueeseen. Asukasmäärä kasvaa noin 4 500 asukkaalla vuodessa. Haasteena on myös asuinalueiden eriytymisen uhka.

Espoon paras voimavara ovat kaupunkilaiset itse. Onnistumme siinä, mihin saamme espoolaiset mukaan. Pitkän tähtäimen tavoitteena on, että Espoossa on Suomen toimivin demokratia ja osallistuvimmat kuntalaiset.

Ohjelmalle on asetettu kolme hyötytavoitetta:

1. Asukkaat, yritykset ja yhteisöt osallistuvat yhteisten haasteiden ratkaisemiseen
2. Asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus kukoistavat
3. Asukkaiden luottamus demokratiaan ja päätöksentekoon kasvaa.

Vuosi 2018 keskittyy pitkälle toimenpiteiden suunnitteluun ja valmisteluun. Vuosina 2019-2020 keskitytään toimenpiteiden toteutukseen. Kevät 2021 on loppuarvioinnin ja raportoinnin aikaa.

Kehitysohjelman tavoitteena on tehdä ohjelmakautensa lopussa ehdotus Espoon osallisuusmallista. Mallin kokoamisessa hyödynnetään tämän kauden kehittämistyön tulosten lisäksi myös viime valtuustokauden Osallistuva Espoo -kehitysohjelman oppeja.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	1
1.1	Kehitysohjelman tausta ja yhteys Espoo-tarinaa.....	1
1.2	Kehitysohjelman toimintaympäristö ja nykytila ohjelman kohdealueella	2
2	Tavoitteet ja rajaukset	5
2.1	Tavoitetila, hyötytavoitteet ja tuotokset.....	5
3	Kehitysohjelman toteutus	7
3.1	Suunnitelma koko ohjelmakaudelle	7
3.2	Toimintasuunnitelma ensimmäiselle toteutusvuodelle 2018	10
4	Organisointi ja vastuut	10
5	Resurssit, kustannukset ja rahoitus	11
5.1	Henkilöresurssit	11
5.2	Ulkoiset kustannukset.....	12
5.3	Rahoitus.....	12
6	Kehitysohjelman ohjaus ja seuranta	12
6.1	Projektien ja toimenpiteiden valinta	12
6.2	Seuranta ja raportointi	12
6.3	Kokouskäytännöt ja dokumentaatio.....	13
7	Sidosryhmäyhteistyö ja viestintä	13
7.1	Sidosryhmäyhteistyö.....	13
7.2	Viestintä	14
8	Riskit ja riskienhallinta	15
9	Edellytykset kehitysohjelman onnistumiselle	15
Liitteet	15

1 Johdanto

1.1 Kehitysohjelman tausta ja yhteys Espoo-tarinaan

Osallistuva Espoo -kehitysohjelma on Espoon kaupungin poikkihallinnollinen kehitysohjelma valtuustokaudella 2017–2021. Poikkihallinnollisilla kehitysohjelmilla vauhditetaan uusien ratkaisujen aikaansaamista valtuustokauden keskeisiin haasteisiin. Määräaikaiset kehitysohjelmat ovat Espoo-tarinasta johdettuja, yhteisten hyötytavoitteiden saavuttamiseksi perustettuja rajattuja kokonaisuuksia, jotka muodostuvat projekteista ja toimenpiteistä ja joita johdetaan koordinoitusti. Tämä ohjelma jatkaa edellisellä valtuustokaudella toteutetun samannimisen kehitysohjelman työtä.

Osallistuva Espoo -kehitysohjelmalla edistetään asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen osallistumista Espoo-tarinan mukaisesti. Päämääränä on kaikkien Espoo, kuntalaisten osallistumisen helppous, asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus sekä vaikuttamisen, demokratian ja päätöksenteon kehittyminen. Kansalaistoiminta määrittelee tulevaisuuden kaupungin ja tekee Espoosta kansainvälisesti vetovoimaisen.

On hyvä huomata, että osallisuus on esillä Espoo-tarinassa monella tavalla. Vision mukaan Espoo on kaupunki, jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa.

Espoo-tarinan mukaan espoolaiset huolehtivat aktiivisesti ja omatoimisesti itsestään, läheisistään ja lähiympäristöstään. Yhä useammat osallistuvat itselleen ja elämäntilanteeseen soveltuvaan toimintaan. Espoon kaupungin toiminta on avointa, demokraattista ja helposti lähestyttävää. Kaikki espoolaiset, nuorista ikäihmisiin voivat osallistua ja vaikuttaa kotikaupunkinsa kehittämiseen. Lisäksi teemme aktiivista yhteistyötä nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntaseurojen sekä yhdistysten ja partiolaisten kanssa. Kaikille espoolaisille lapsille ja nuorille takaamme mahdollisuuden harrastaa.

Aktiiviset asukasyhdistykset ovat espoolaisen paikallistoiminnan rikkaus ja voimavara. Ne tarjoavat mahdollisuuksia omien alueiden kehittämiseen ja kohtaamisten järjestämiseen. Tuemme asukasyhdistysten ja -foorumien toimintaa.

Espoo -tarinan mukaan Espoossa on avoin ja toimiva päätöksenteko, ja luottamushenkilöt tunnetaan arvostavasta vuorovaikutuksesta ja yhteistyökyyvystä. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden keskinäinen luottamus sekä verkostoissa toimiminen ja yhteistyö edistävät Espoon tavoitteiden saavuttamista.

Osallisuuteen liittyviä tavoitteita Espoo-tarinassa:

- Espoon kaikki toiminta tehdään kuntalaista varten ja heidän kanssaan yhteistyössä. (Käynnistetään toimintakulttuurin muutos, jossa asiakas on aina keskiössä, otetaan käyttöön ”yhden luukun periaate” ja ”samaa asiaa kysytään vain kerran”-periaate sekä luodaan asiakaspalveluun täysin sähköinen kanava.)
- Otetaan käyttöön kokeilukulttuuri. (Kannustetaan henkilöstöä kokeiluihin ja toimintatapojen jatkuvaan kehittämiseen.)
- Espoon viestintä on modernia ja vuorovaikutteista. (”Espoo on media” -ajattelun mukaisesti kaupungin henkilöstö, kaupunkilaiset sekä espoolaiset yritykset ja yhteisöt viestivät Espoosta.)

1.2 Kehitysohjelman toimintaympäristö ja nykytila ohjelman kohdealueella

Osallisuus on tärkeää!

Osallisuutta voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta käsin. Yleensä sillä tarkoitetaan tunnetta, joka syntyy niistä kokemuksista, joita ihminen saa ollessaan osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi asumisen, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Yhteiskunnassa osallisena oleminen puolestaan tarkoittaa jokaisen mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Osallisuus on myös demokratian perusrakenne. Kansalaisilla on oikeus tasavertaisina osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen.

Osallisuuden kokemista edistetään lisäämällä osallistumisen mahdollisuuksia mm. erilaisilla kansallisilla ja paikallisilla ohjelmilla. Kahta viimeistä osallisuuden ulottuvuutta puolestaan turvataan pääsääntöisesti lainsäädännöllä. (liitteeksi keskeinen osallisuutta turvaava lainsäädäntö)

Mahdollisuus vaikuttaa omaa elämää koskeviin asioihin on olennainen osa yhteiskunnallista osallistumista ja kiinnittymistä yhteisöön. Osallisuudella on myös merkittäviä terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä vaikutuksia. Sosiaalisen aktiivisuuden on mm. todettu vähentävän riskiä sairastua moniin vakaviin sairauksiin. Sosiaalisesti aktiivisilla ihmisillä on myös pienempi kuolleisuuden riski kuin vähemmän osallistuvilla. Osallisuutta edistämällä vähennetään myös eriarvoisuutta ja ehkäistään syrjäytymistä.

Espoossa on keskimäärin hyvinvoiva ja korkeasti koulutettu väestö. Tuoreen Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2017 tutkimuksen mukaan kolmasosa kyselyyn vastanneista pitää kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia hyvänä ja saman verran vastanneista pitää niitä huonoina. Aiheen vieraudesta kertonee se, että reilu kolmannes ei osannut ottaa kantaa asiaan. Samassa tutkimuksessa 10 % vastaajista ilmoitti yksinäisyyden ja 7 % tekemisen puutteen omaa tai läheistensä arkielämässä selviytymistä haittaavaksi ongelmaksi. Kaksikymmentäviisi prosenttia puolestaan ilmoitti ongelmana olevan liian kiireen.

Kaupungistuminen ja kasvu tuovat mukanaan myös haasteita. Osallisuuden näkökulmasta suurimmat haasteet liittyvät reilun 20 000 vuosittain Espooseen muuttavan uuden asukkaan kiinnittymiseen Espooseen ja omaan asuinalueeseen. Asukasmäärä kasvaa noin 4 500 asukkaalla vuodessa. Kun muuttovoitosta ja syntyvistä lapsista valtaosa on vieraskielisiä ja kulttuuritaustaltaan heterogeenistä tulee osallisuuden kokemusten luomisesta ja vahvistamisesta koko kaupungin yhteinen haaste.

Viiden kaupunkikeskuksen verkostomaisena kaupunkina Espoossa on haasteena myös asuinalueiden eriytymisen uhka. Osallisuuden näkökulmasta tämä näkyy selkeimmin äänestysaktiivisuudessa. Viime kunnallisvaaleissa espoolaisista äänesti 60 %. Aktiivisuus vaihteli äänestysalueittain erittäin paljon (76% - 38%). Erot alueiden välillä ovat olleet pysyviä vuosikausia. Myös Kuntapalvelututkimuksessa asukkaiden tyytyväisyys kysytyihin asioihin vaihtelee alueittain. Äänestämättä jättäminen, tyytymättömyys palvelujen ja asioiden hoitoon sekä arkielämässä ongelmia aiheuttavat asiat näyttäivät osittain kasaantuvan samoille alueille. Luottamusta päätöksentekoon ja

kaupungin toimintaan voidaan parantaa lisäämällä läpinäkyvyyttä, avoimuutta ja vuorovaikutusta.

Laki velvoittaa

Lait asettavat paljon tavoitteita osallisuudelle. Kuntalain mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Nuorisolain mukaan kunnan ja valtion viranomaisen tulee tarjota ja järjestää nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai heitä tulee muutoin kuulla mainituissa asioissa. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Myös monissa muissa laeissa on osallisuuteen liittyviä tavoitteita ja vaatimuksia. Niistä keskeisimmät on koottu liitteeseen 1.

Mitä tiedämme kuntalaisten näkemyksistä?

Erityisesti osallisuuteen liittyvää kuntalaiskyselyä ei Espoossa ole tehty, mutta sen eri ulottuvuuksiin liittyviä kysymyksiä sisältyy mm. FCG:n Kaupunki- ja kuntapalvelut tutkimuksiin ja Kuntaliiton Arttu -tutkimukseen. Kummastakin on saatavilla trenditietoa ja kumpaakin tehdään myös jatkossa, joten kehitystä voidaan seurata ohjelmakauden aikana.

Kuntalaisten tyytyväisyys vaikuttamismahdollisuuksiin on parantunut. Osuus on myös vertailukuntiin nähden korkea. (FCG Kaupunki- ja kuntapalvelut, 2017.)

Vuosi	2013	2014	2015	2016	2017
Vaikuttamismahdollisuuksia hyvänä pitävien kuntalaisten osuus (kantaa ottaneista)	42 %	49 %	50 %	46 %	52%

Kuntaliiton Arttu-tutkimuksen mukaan espoolaiset nimeävät yleisimmiksi vaikuttamiskeinoiksi asukas/asiakaskyselyihin vastaamisen, vanhempainillat ja talkootöihin osallistumisen. Näistä vaikuttavimpina he pitävät talkoisiin osallistumista, rahan antamista paikalliseen kampanjaan ja vanhempainiltaan osallistumista. Vaikuttavimpina tahoina he pitävät poliittisia puolueita, kaupunginosayhdistyksiä ja vanhempainyhdistyksiä. (Arttu-tutkimus 2017, liite 2.)

Kuntalaisten tyytyväisyys oman kunnan luottamushenkilöiden toimintaan on myös parantunut. Tulos on vertailukuntien keskiarvon tasolla. (FCG kaupunki- ja kuntapalvelut 2017.)

Vuosi	2013	2014	2015	2016	2017
Luottamushenkilöiden toimintaan tyytyväisten osuus (kantaa ottaneista)	51 %	48 %	46 %	49 %	53 %

Syrjäytymisen estämistä pitää hyvin hoidettuna 48 % kantaa ottaneista. Vastauksissa on selviä alueellisia eroja. Vertailutietoja muista kaupungeista ei ole. (FCG Kaupunki- ja kuntapalvelut, 2017.)

Vuosi	2013	2014	2015	2016	2017
Syrjäytymisen estäminen hyvin hoidettu, osuus (kantaa ottaneista)	30 %	43 %	51%	kysymys ei mukana	48 %

Mitä opimme edellisen Osallistuva Espoo -kehitysohjelman aikana?

Edellinen ohjelmakausi selkiytti merkittävästi osallistumiseen liittyvää tahtotilaa. Siitä huolimatta asennetta ja tahtotilaa on vahvistettava jatkossa. Kuntademokratian toimintatapoja on Espoossa kehitetty jo ennen kehitysohjelmaa, joten osallisuustapoja on paljon ja välineet ovat hyvät. Ihmisten – niin asukkaiden kuin viranhaltijoiden – saaminen näistä tietoisiksi ja innostuneiksi osoittautui yhdeksi suurimmista haasteista. Lähidemokratiaa ja osallisuutta tulee edelleen kehittää paremmaksi ja ottaa käyttöön yhä helpompia ja oikea-aikaisempia osallistumisen tapoja.

Lähitekeminen on kaupungin tärkeimpien voimavarojen valjastamista yhteiseksi hyväksi. Se luo ja kasvattaa alueen sosiaalista pääomaa, juurruttaa, luo yhteisöllisyyttä, parantaa viihtyvyyttä sekä vahvistaa alueen identiteettiä. Lähitekeminen ei voi olla irrallinen, määräaikainen projekti, vaan sen tavoitteiden ja toiminnan on kytkeydyttävä tiiviisti kaupungin keskeisten strategisten tavoitteiden toteuttamiseen. Toiminta ei saa jäädä yksittäisten virkamiesten vapaaehtoisuuden ja kiinnostuksen varaan, vaan se tarvitsee tavoitteet, rakenteet ja vastuuhenkilöt. Uudenlainen työskentely asukkaiden kanssa tarkoittaa monin paikoin uudenlaista käsitystä omasta virkatyöstä. Siinä pitää miettiä uusiksi mm. valtaan, asiantuntijuuteen, vastuuseen ja työaikaan liittyvät kysymykset.

Edellisellä ohjelmakaudella tehty kehitystyö (mm. osallistuva budjetointi) on tällä kaudella jalkautettava osaksi tavallista toimintaa. Tarve henkilöstön ja luottamushenkilöiden osallisuusasioihin liittyvään koulutukseen on myös tehtävälisellä.

Digitaalisuuden rooli kasvaa jatkuvasti ja mahdollistaa helpommin tiedon ja vuorovaikutuksen avoimuuden. Sosiaalinen media tulee nähdä yhä vahvemmin vuorovaikutuskanavana eikä vain välineenä viestinnän ja markkinoinnin toimenpiteille.

2 Tavoitteet ja rajaukset

2.1 Tavoitetila, hyötytavoitteet ja tuotokset

Espoon paras voimavara ovat kaupunkilaiset itse. Onnistumme siinä, mihin saamme espoolaiset mukaan. Pitkän tähtäimen tavoitteena on, että Espoossa on Suomen toimivin demokratia ja osallistuvimmat kuntalaiset. Tämä edellyttää kehittymistä hyvästä erinomaiseksi, mikä ei ole mikään pikku juttu, sillä ”hyvä on parhaan vihollinen”. Nousu huonosta hyväksi onnistuu useimmiten tuttua tekemistä viilaamalla, mutta hyvästä erinomaiseksi loikkaan tarvitaan jo uudenlaista ajattelua ja tekemistä. Hyvään on helppo tyytyä ja siksi erinomaisuuden vaatimia muutoksia ja resursseja on vaikeampi perustella.

Suomen toimivin demokratia tulee näkyä äänestysprosentin nousuna ja asukkaiden parantuneena tyytyväisyytenä vaikutusmahdollisuuksiinsa ja luottamushenkilöiden toimintaan. Osallistuvimmat kuntalaiset meillä on silloin, kun asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus kukoistavat, kuntalaisaloitteiden määrä kasvaa, asukasfoorumit toimivat aktiivisesti kaikilla alueilla ja asukkaat ja yritykset osallistuvat yhteisten haasteiden ratkaisemiseen.

Sloganina voisi todeta, että ”osallisuus on verbi!”. Teonsanana se kuvaa osallisuuden ydintä eli tekemistä, vaikuttamista ja vuorovaikutuksessa olemista. Osallisuus hyvän hallintotavan ominaisuutena saa jatkossa rinnalleen asukaslähtöisempiä yhteissuunnittelun ja päätöksenteon muotoja.

Hyötytavoite 1: Asukkaat, yritykset ja yhteisöt osallistuvat yhteisten haasteiden ratkaisemiseen

Ihmisillä on tarve tehdä jotain mielekästä ja teknologian kehitys antaa siihen uusia mahdollisuuksia. Avataan tietoa kaupunkilaisten ja yritysten käyttöön. Otetaan sosiaalinen media ja muita uusia työkaluja perinteisten asukasilttojen ja -kyselyjen rinnalle täydentämään vuorovaikutusta. Hyödynnetään vanhempainillat, palvelujen odotustilat, yritys- ja yhteisötapaamiset ja asukkaiden päivittäiset kohtaamistilanteet ajatusten ja ideoiden vaihtoon. Innostetaan ja koulutetaan henkilöstöä ottamaan espoolaiset mukaan kehittämään ja vaikuttamaan.

Hyötytavoite 2: Asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus kukoistavat

Tuetaan uusien asukkaiden kiinnittymistä Espooseen. Voidakseen osallistua kuntalaisten on tiedettävä, millaisia mahdollisuuksia siihen Espoossa ja omalla asuinalueella on. Huolehditaan siitä, että espoolaiset löytävät etsimänsä helposti ja nopeasti. Asuinalueilla on vapaaehtoisten ja järjestöjen toimintaan tarvittavia tiloja. Järjestöjen ja muiden toimijoiden avustusprosessi on selkeä. Osallistutaan Espoolaiset.fi – vapaaehtoistyön alustan jatkokehittämiseen. Tuetaan asukasfoorumeja ja asukas-yhdistyksiä sekä aluekehitysryhmien muodostumista ja toimintaa eri alueilla. Poistetaan lähitekemisen esteitä. Tuetaan asukasaktiivisuutta ja lähidemokratiaa.

Hyötytavoite 3: Asukkaiden luottamus demokratiaan ja päätöksentekoon kasvaa

Politiikka on kuntalaisten mielestä kiinnostavaa. Päätöksenteko on avointa ja toimivaa ja sitä tulee edelleen kehittää. Viranhaltijat ja luottamushenkilöt ovat tunnettuja arvostavasta vuorovaikutuksesta. Asukkaat luottavat viranhaltijoihin ja luottamushenkilöihin sekä

äänestävät aktiivisesti. Asukkaat kokevat, että kaupunki ja sen palvelut ovat heitä varten ja he voivat vaikuttaa niiden kehittämiseen. Edistetään luottamusta, läpinäkyvyyttä, osallistuvaa vuorovaikutusta ja avoimuutta valmistelussa ja päätöksenteossa. Pidetään huolta erilaisten ryhmien osallisuudesta kiinnittämällä huomiota mm. lapsiin, nuoriin ja maahanmuuttajiin. Kaupunki kouluttaa jatkuvasti henkilöstönsä ja luottamushenkilöstönsä osallisuusasioihin.

Taulukko 1 Hyötytavoitteet ja mittarit

Hyötytavoite	Mittari(t) toteutumisen arvioimiseksi	Mittarin lähtöarvo (jos ei ole saatavilla, viimeisin tieto ja sen ajankohta)	Mittarin tavoitearvo ohjelman päättyessä (2021 alussa)	Lisätietoja (esim. tietolähde)
Asukkaat, yritykset ja yhteisöt osallistuvat yhteisten haasteiden ratkaisemiseen	Vaikutusmahdollisuuksiinsa tyytyväisten kuntalaisten osuus kantaa ottaneista kasvaa. (En osaa sanoa vastaukset poistettu.)	52 %	54 %	FCG, Kaupunki- ja Kunta palvelut
Asukkaiden lähitekeminen ja oma-toimisuuskasvat	Aktiivisesti osallistuvien kuntalaisten osuus nousee	30 %	50 %	FinSote
	Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus pienenee	9 %	5 %	
Asukkaiden luottamus demokratiaan ja päätöksentekoon kasvaa	Osallistuvan budjetoinnin käyttö laajenee Espoossa	Toteuma (3 kpl, x€)	6 kpl x €	oma seuranta
	Äänestysprosentti on jokaisella äänestysalueella väh. 50 %	66/69	69/69	FCG, Kaupunki- ja Kunta palvelut
	Luottamushenkilöiden toimintaan tyytyväisten osuus	53 %	60 %	

2.2 Rajaukset ja yhteydet muuhun työhön

Ohjelman toimenpiteillä rakennetaan ja vahvistetaan asukkaiden ja kaupungin työntekijöiden sekä luottamushenkilöiden mahdollisuuksia, osaamista, asennetta ja uskallusta toimia tavalla, joka vie kohti aidosti asukaslähtöistä kaupungia.

Kehitysohjelma ei voi toimia yksinään, sillä siihen liittyvät toimenpiteet toteutetaan pääosin toimialojen ja tulosyksiköiden palveluissa. Jonkinlaista rajausta työn- ja vastuunjaon selkiyttämiseksi kuitenkin tarvitaan. Tässä kehitysohjelmassa osallisuus tarkoittaa ensisijaisesti kuntalaisten suoraa osallistumista ja kunnan edustuksellista demokratiaa. Toimialat ja tulosyksiköt kehittävät oman toimintansa asiakasosallisuutta osana linjaorganisaationsa toimintaa. Käytännössä näiden erottaminen toisistaan ei aina ole mahdollista. Esimerkiksi monissa liikunta- ja kulttuuripalveluissa asiakkaana voivat olla kaikki kuntalaiset.

Ohjelmalla on rajapintoja myös muihin kehitysohjelmiin, sillä osallisuus on merkittävä tekijä monessa asiassa.

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman tavoitteena on osallisuuden osalta mm. vahvistaa espoolaisten mahdollisuuksia edistää terveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistä alueiden eriytymiskehitystä lisäämällä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Ohjelmat tulevat tekemään yhteistyötä ainakin kuntalaisten sähköisen osallistumisalustan arvioinnissa ja käyttöönotossa.

Innostava elinvoimainen Espoo -kehitysohjelmassa tavoitteena on mm. vahvistaa kasvavalla tapahtumatarjonnalla Espoon kansainvälisyyttä, viihtyisyyttä ja vetovoimaa. Yhteistyötä tullaan tekemään ainakin tapahtumiin liittyvien lupamenettelyjen keventämisessä.

Kestävä Espoo -kehitysohjelman tavoitteista osallisuuteen liittyy erityisesti sosiaaliseen kestävyteen liittyvä tekeminen. Ohjelmat tulevat tekemään yhteistyötä ainakin kuntalaisten sähköisen osallistumisalustan arvioinnissa ja käyttöönotossa.

Espoon politiikkaohjelmista erityisesti Kotouttamisohjelmassa on maahanmuuttajien osallisuuteen liittyviä tavoitteita, joiden saavuttamista kehitysohjelma pyrkii tukemaan. Yhtymäkohtia ja rajapintoja on myös Yhdenvartaisuus ja tasa-arvo -suunnitelmaan. Lisäksi eri väestöryhmien osallisuuden parantamiseen on toimenpiteitä hyvinvointisuunnitelmissa.

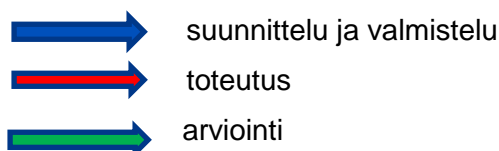
3 Kehitysohjelman toteutus

3.1 Suunnitelma koko ohjelmakaudelle

Kehitysohjelmalla on kolme hyötytavoitetta. Niiden saavuttamiseksi tehdään useita toimenpiteitä, joiden etenemistä seurataan Espro-mallin mukaisesti ohjausryhmässä. Vuoden 2018 toimenpiteet esitellään kohdassa 3.2. Vuosi 2018 keskittyy pitkälle toimenpiteiden suunnitteluun ja valmisteluun vuosien 2019 ja 2020 ollessa niiden toteutusta. Kevät 2021 on loppuarvioinnin ja raportoinnin aikaa.

Osallistuva Espoo -kehitysohjelman tavoitteena on tehdä ohjelmakautensa lopussa ehdotus Espoon osallisuusmallista. Osallisuusmallin kokoamisessa hyödynnetään viime valtuustokauden ja tämän valtuustokauden Osallistuva Espoo -kehitysohjelmissa tehty kehittämistyö.

Seuraavissa taulukoissa havainnollistetaan ohjelmatyön etenemistä ja päävaiheita hyötytavoitteittain seuraavilla nuolilla:

Hyötytavoite 1: Asukkaat, yritykset ja yhteisöt osallistuvat yhteisten haasteiden ratkaisemiseen

1.1 Kehitetään vuorovaikutusta asukastilaisuuksissa (1.1.1 Pilotoidaan uusia asukastilaisuuskonsepteja ja sosiaalisen median hyödyntämistä niissä, 1.1.2 Tuetaan asukasfoorumitoiminnan kehittämistä)

1.2 Kehitetään nettiperusteista vuorovaikutusta (1.2.1 Somepäivystys -toimintamallin tarkastelu ja arviointi, 1.2.2 Osallisuusalustan arviointi ja valinta)

1.3 Järjestetään koulutusta osallisuusasioihin (1.3.1 Koulutetaan kuntalaisia, henkilöstöä ja luottamushenkilöitä osallisuusasioihin, 1.3.2. Perustetaan kaupungin työntekijöiden osallisuusasioiden verkosto)

	2018	2019	2020	2021
1.1.1				
1.1.2				
1.1.x				
1.2.1				
1.2.2				
1.3.1				
1.3.2				

Hyötytavoite 2: Asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus kukoistavat

2.1 Toivotetaan uudet asukkaat tervetulleiksi (2.1.1 Tehdään uusille asukkaille oma nettisivu (ja mahdollisesti muuta mukavaa), jossa kerrotaan kaikki, mitä pitää tietää Espoosta. Arvioidaan tarpeellisuus ja kustannukset 2.1.2 Tarkistetaan palveluoppaan päivitystarve ja arvioidaan käännostarve)

2.2 Lisätään lähitekemisen tukea ja poistetaan sen esteitä (2.2.1 Tuetaan kuntalaisten omaehtoista toimintaa ja monistetaan ympäristömuotoilijan osaamista palkkaamalla juniorimallilaisia lähitekemisen tueksi 2.2.2 Puretaan byrokratiaa tekemisen tieltä ”lupamenettelystä ilmoitusmenettelyyn -malli”)

	2018	2019	2020	2021
2.1.1		 		
2.1.2				
2.2.1				
2.2.2				
2.2.x				

Hyötytavoite 3: Asukkaiden luottamus demokratiaan ja päätöksentekoon kasvaa

3.1 Poliitikka ja päätöksentekijät tutuiksi (3.1.1 Poliitikkoprofiilit valtuutetuista, joissa tarkemmat tiedot kuten kuvat, luottamustehtävät jne valtuuston nettisivulla 3.1.2 Edistetään osallistuvaa suunnittelua, jossa ovat mukana asukkaat, luottamushenkilöt ja valmistelijat)

3.2 Hyödynnetään erilaisten ryhmien ja asukkaiden asiantuntijuus valmistelussa ja päätöksenteossa (3.2.1 Laajennetaan osallistuvaa budjetointia 3.2.2 Vahvistetaan nuorten ja maahanmuuttajien osallisuutta 3.2.3 Edistetään vaikuttamistoimielimien ja muiden tärkeiden tahojen tunnetuksi tekemistä ja parannetaan yhteistyötä 3.2.4 ”Päivä kaupunginjohtajana” -työpaja kaupunginosayhdistyksille Espoo tarinan toimeenpanoon 3.2.5 Viranhaltija tavattavissa -kiertueita kirjastoissa ja kauppakeskuksissa

	2018	2019	2020	2021
3.1.1				
3.1.2				

3.2.1				
3.2.2				
3.2.3				
3.2.4				
3.2.5				

3.2 Toimintasuunnitelma ensimmäiselle toteutusvuodelle 2018

Liitteessä 4 on kuvattu vuonna 2018 käynnistyvät toimenpiteet, vastuuhenkilöt ja toimenpiteiden kustannusten alustavat arviot.

4 Organisointi ja vastuut

Ohjausryhmän luottamushenkilöjäsenet ovat: Habiba Ali puheenjohtaja, Mari Anthoni varapuheenjohtaja, Sara Korhonen, Mikko Laakso ja Timo Kilpiäinen. Kaupunginhallitus on nimennyt ohjausryhmän luottamushenkilöt.

Lisäksi nuorisovaltuuston edustaja on Nora Nevalainen vuoden 2017 loppuun ja 1.1.2018 alkaen nuorisovaltuusto nimeää uuden edustajan.

Ohjausryhmän viranhaltijajäsenet ovat: Jukka Mäkelä omistaja, Mari Immonen ohjelmapäällikkö, X (uusi sosiaali- ja terveystoimen edustaja kun Marja-Leena Remes jää eläkkeelle), Päivi Ahlroos, Kaisu Toivonen ja Tiina Kasvi.

Ohjausryhmän asiantuntijajäsen on kehittämispäällikkö Tuija Norlamo. Viestintävastaava on Johanna Pajakoski.

Ohjausryhmä

Ohjausryhmän tehtävänä on luoda toiminnallaan edellytyksiä ohjelman onnistumiseksi. Ohjelman ohjausryhmä vastaa koko ohjelman etenemistä koskevien suunnitelmien valmistelusta ja ohjelman sisäisestä päätöksenteosta. Tehtäviä ja vastuita:

- ohjelman valmistelu ja vuosittainen ohjelmatason suunnittelu
- projektien priorisointi
- ohjelman ja projektien edistymisen seuranta ja ohjaus

Lisäksi ohjausryhmän luottamushenkilöiden tehtävänä on viestiä ohjelman tavoitteista kaikille luottamushenkilöille seminaareissa ja tapaamisissa sekä edistää espooalaisten luottamushenkilöiden sitoutumista ohjelman tavoitteisiin.

Lisäksi ohjausryhmän viranhaltijajäsenten tehtävänä on viestiä ohjelman tavoitteista oman toimialansa johdolle ja työntekijöille sekä edistää johdon ja työntekijöiden sitoutumista ohjelman tavoitteisiin.

Omistaja

Omistajan tehtävänä on varmistaa, että ohjelman hyötytavoitteet toteutuvat. Ohjelman omistajalla on kokonaisvastuu ohjelmasta ja sen hyötytavoitteista. Omistaja tekee ohjelman etenemistä koskevat päätökset tai ehdottaa niitä toimivaltaiselle taholle. Omistaja tekee määrärahan käyttöä koskevat päätökset. Omistaja vastaa projektin hyötyjen jälkiarvioinnista ja seurannasta projektin lopetuksen jälkeen.

Ohjelmapäällikkö

Ohjelmapäällikön tehtävänä on mahdollistaa tavoitteiden toteutuminen ja valmistella ohjausryhmän kokoukset ja toimintaa. Ohjelmapäällikkö osallistuu ohjausryhmän kokouksiin esittelijänä ja sihteerinä. Ohjelmapäällikkö vastaa ohjelman operatiivisesta johtamisesta ja raportoi edistymisestä ohjelman omistajalle ja ohjausryhmälle. Ohjelmapäällikön tehtäviä ovat:

- ohjelmasuunnitelman laatiminen
- osapuolten toiminnan koordinointi, motivointi ja kannustaminen
- ohjelman toimenpiteistä vastaavien ja projektipäälliköiden ohjaus
- ohjelman projektien välisten yhteyksien ja riippuvuuksien koordinointi
- ohjelmaston riskien seurannan ja hallinnan dokumentointi
- ohjelman taloushallinto
- ohjelman etenemisen raportointi ja ennustaminen
- ohjelman viestintä ja dokumentointi yhdessä viestintäpäällikön kanssa
- ohjelman toteutustavoitteiden saavuttaminen

Ohjelman viestintäpäällikkö

- ohjelman viestintä ja dokumentointi yhdessä ohjelmapäällikön kanssa
- ohjelman toteutustavoitteiden saavuttaminen viestinnän keinoin

5 Resurssit, kustannukset ja rahoitus

5.1 Henkilöresurssit

Arvio resurssitarpeesta vuonna 2018:

- ohjelmapäällikkö Mari Immonen 0,2 htv
- viestintäpäällikkö Johanna Pajakoski 0,2 htv
- omistaja ja ohjausryhmä Jukka Mäkelä ja ohjausryhmä: 0,1 - 0,2 htv
- Espoon työntekijöistä koostuva osallisuusasiantuntijaverkosto 0,2 htv

Yhteensä: 0,8 htv

5.2 Ulkoiset kustannukset

Kehitysohjelman toteutusta varten palkataan kehittämispäällikkö koko ohjelmakaudeksi.

Toimenpiteistä lähetekemisen tukeminen – toimenpiteessä palkataan kaksi ympäristömuotoilijajunioria.

- *kehittämispäällikkö Tuija Norlamo 1,0 htv*

- *projektityöntekijät 2,0 htv*

Kokous- ja matkakustannuksiin varataan määräraha.

Loput määrärahat käytetään toimenpiteiden toteuttamiseen.

Ohjelman kokonaismääräraha on 200 000 euroa.

5.3 Rahoitus

Tähän mennessä ei ole tunnistettu mahdollisia ulkopuolisia rahoituslähteitä, mutta rahoitushakuja seurataan aktiivisesti.

6 Kehitysohjelman ohjaus ja seuranta

6.1 Projektien ja toimenpiteiden valinta

Ohjelmasuunnitelmaan on kirjattu tavoitteet ja mittarit ohjelmalle. Lisäksi on suunniteltu vuonna 2018 aloitettavat toimenpiteet (liite1.).

Ohjelman ohjausryhmä on käsitellyt kehittämisohjelman priorisointia kokouksissaan syksyn 2017 aikana. Vuodelle 2018 ohjelman ohjausryhmä on valinnut 17 kpl käynnistyvää toimenpidettä (liite 1).

1. Ensin kunkin toimenpiteen idea esitellään ohjausryhmässä. Ohjausryhmä joko hyväksyy tai hylkää idean.
2. Seuraavaksi toimenpiteestä tehdään Espro-mallin mukainen toimenpidesuunnitelma ja se hyväksytään ohjausryhmässä. Toimenpidesuunnitelmassa on kuvattu toimenpiteen tavoite, resurssit, aikataulu, mittarit ja arviointisuunnitelma. Toimenpiteen suunnitelman tekemisestä vastaa kunkin toimenpiteen vastuuhenkilö. Toimenpidesuunnitelma hyväksytään ohjausryhmässä. Määrärahaa koskevat päätökset tekee ohjelman omistaja viranhaltijapäätöksensä.
3. Kolmannessa vaiheessa ohjausryhmä arvioi toimenpiteen toteutumista suhteessa tehtyyn toimenpidesuunnitelmaan ja päättää toimenpiteen.

Vuoden 2019 suunnitelman tekeminen käynnistetään ohjausryhmässä lähetekeskustelulla syksyllä 2018 ja tarkennetut suunnitelmat hyväksytään ohjausryhmässä. Vuonna 2020 on tarvittaessa mahdollista aloittaapieniä ja tarkoin rajattuja toimenpiteitä. Näistä päätetään vuoden 2019 syksyllä.

6.2 Seuranta ja raportointi

Toimenpidesuunnitelmissa on kuvattu milloin kehitysohjelman ohjausryhmä saa tilannekatsauksen etenemisestä. Ohjelman ohjausryhmä seuraa toteutumista aktiivisesti. Raportoinnissa hyödynnetään projektisalkkujärjestelmää.

Koko ohjelmalle määriteltyjen tavoitteiden ja mittareiden seurantakokous on aina joulukuussa.

6.3 Kokouskäytännöt ja dokumentaatio

Ohjausryhmä pitää kokoukset 1–2 kertaa kuukaudessa. Kokousten materiaalit tallennetaan Espoon kaupungin internetsivulle. Kaikki ohjelman materiaalit tallennetaan ekstranettiin, johon jokaisella ohjausryhmän jäsenellä on pääsy.

Ohjelmapäällikkö lähettää kokouskutsun ja esityslistan sähköpostilla. Kokoukset pidetään kello 17.00 jälkeen. Kokouksesta kirjataan lyhyt muistio. Lisäksi tehdään tarvittaessa myös muistiinpanoja keskusteluista jatkotyötä varten.

7 Sidosryhmäyhteistyö ja viestintä

7.1 Sidosryhmäyhteistyö

Ohjelman sidosryhmällä tarkoitetaan organisaatiota, ryhmää tai tahoa, joka voi vaikuttaa ohjelman toteutukseen ja onnistumiseen ja/tai johon ohjelma tulee vaikuttamaan.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu lyhyesti kunkin sidosryhmän rooli kehitysohjelman onnistumisen kannalta. Lisäksi on esitetty suunnitellut toimenpiteet sidosryhmien osallistamiseksi ja huomioimiseksi. Sidosryhmät ovat usein ohjelman viestinnän kohderyhminä. Ohjelman viestintä kuvataan kappaleessa 10.

Sidosryhmätaulukkoa päivitetään ohjelman kuluessa.

Taulukko 2: Kehitysohjelman sidosryhmät ja niiden hallinta

Sidosryhmä	Roolin kuvaus (kehitysohjelman onnistumisen kannalta)	Toimenpiteet sidosryhmän huomioimiseksi tai osallistamiseksi
Asukkaat	toiminnan lähtökohta, oman arkensa asiantuntijoita	toimintakulttuuria kehitettävä tukemaan yhteistä tekemistä ei pelkkää kuulemista
Asukasyhdistykset	tuottavat ideoita, antavat palautetta, asuinalueensa asiantuntijoita	tuki uudistumiselle, aktiivinen viestintä
Järjestöt	tuottavat ideoita, antavat palautetta, oman alansa asiantuntijoita, ”tekevät kädet”	tilat, avustukset ja muu tuki helpoksi
Oppilaitokset	tiedon tuottaja, väylä aktiiviseen kansalaisuuteen	jalkautetaan ohjelmaa mm. viemällä toimenpiteitä kommentoitavaksi
Yritykset	voimavara, tuottavat ideoita, rakentavat yhteisöllisyyttä	Kannustetaan yhteiskuntavastuuseen, ylpeään espoolaisuuteen, osallistuminen yritysfoorumeihin, pienten toimijoiden huomioiminen
Nuorisovaltuusto	tuottavat ideoita, antavat palautetta oman viiteryhmänsä näkökulmasta	edustus ohjausryhmässä, yhteisiä tilaisuuksia
Vammaisneuvosto	tuottavat ideoita, antavat palautetta oman viiteryhmänsä näkökulmasta	yhteisiä tilaisuuksia
Vanhusneuvosto	tuottavat ideoita, antavat palautetta oman viiteryhmänsä näkökulmasta	yhteisiä tilaisuuksia

Sidosryhmä	Roolin kuvaus (kehitysohjelman onnistumisen kannalta)	Toimenpiteet sidosryhmän huomioimiseksi tai osallistamiseksi
Monikulttuuriasiain neuvottelukunta	tuottavat ideoita, antavat palautetta oman viiteryhmänsä näkökulmasta	yhteisiä tilaisuuksia
Asukasfoorunit	kaikille avoimen toiminnan mahdollistaja	aktiivinen yhteydenpito, tuki kehittämiselle
Kaupungin henkilöstö	haetun muutoksen toimeenpanija	rohkaistaan, innostetaan ja kasvatetaan osaamista, viestintä
Kaupungin johto	sitoutuja ja tahtotilan viestijä, tukee ohjelmaa	kehitysohjelmien yhteiset seminaarit, viestinnällinen tuki
Luottamushenkilöt	Seuraavat ohjelman toteuttamista, viestivät ohjelman tavoitteista ja tuloksista	raportointi valtuustolle, yhteydenpito, viestinnällinen tuki
Vapaamuotoiset ryhmittymät (aktivismi)	toimintatapojen haastajia ja uudistajia	viestintä, yhteydenpito, byrokratian purku

7.2 Viestintä

Ohjelman viestinnän keskeinen tehtävä on kertoa ohjelman tavoitteiden eteen kaupungissa tehdystä työstä ja ohjelman onnistumisista. Tässä keinovalikoimana ovat uutiset, tiedotteet, mediatapaamiset ja -haastattelut, verkkosivut, esitteet, ja muut vastaavat keinot. Aktiivisella ja selkeällä viestinnällä lisätään asukkaiden tietoisuutta kaupungin nykyisistä osallistumisen ja vaikuttamisen keinoista. Viestintä ohjelman tekemästä työstä lisääntyy sitä mukaa, kun ohjelman projekteissa syntyy konkreettisia toimia ja tuloksia.

Keskeistä ohjelmassa on myös kiteyttää ohjelman tavoitteet ja viestiä ne luottamushenkilöille ja ohjelman tavoitteiden toteutumisen kannalta oleellisille kaupungin työntekijöille. Tavoitteiden viestinnässä keinovalikoimana ovat ohjelman verkkosivut, seminaarit ja ohjausryhmän jäsenten henkilökohtaiset tapaamiset eri sidosryhmien kanssa. Ohjelman tavoitteisiin liittyvistä asioista viestitään sosiaalisessa mediassa tunnisteella #osallistuvaespo. Tavoitteena on, että jokainen ohjausryhmän jäsen on aktiivinen viestijä.

Ohjelman ja sen projektien organisoitumisesta, tavoitteista, haasteista, päätöksistä ja etenemisen vaiheista kerrotaan avoimesti läheisille kohderyhmille ja kaikille muille ohjelmasta kiinnostuneille. Ohjelman keskeinen materiaali kuten kuvaukset ja suunnitelmat julkaistaan tultuaan hyväksytyksi ohjelman verkkosivuilla osoitteessa espo.fi/osallistuvaespo.

Asukas- ja mediaviestinnän painopiste on ohjelman konkreettisissa tuloksissa ja tietoisuuden lisäämisessä siitä, miten Espoossa voi osallistua ja vaikuttaa.

Ohjausryhmä käyttää sisäisessä viestinnässään yhteistä extranettia, jonne kokous- ja muu materiaali tallennetaan. Ohjausryhmä käyttää extranettia halutessaan myös ideoiden ja taustatiedon jakokanavana.

8 Riskit ja riskienhallinta

Kehitysohjelman riskienhallinnan tehtävänä on tukea ohjelman tavoitteiden saavuttamista ja siten tukea ohjelman onnistumista. Kehitysohjelman riskikartoitustyö on alkanut ohjelman ohjausryhmän työryhmätyönä. Tavoitteena on aluksi ollut tunnistaa merkittävimmät riskit; jatkossa käydään läpi mitä toimenpiteitä seuraavaksi ja jatkossa tulee tehdä riskien hallitsemiseksi. Työn tuloksia kootaan riskianalyyysiin (liite 3), joka täydentyy riskikartoituksen ja ohjelman edetessä.

Ohjelman riskillä tarkoitetaan epävarmaa tapahtumaa, joka toteutuessaan uhkaa ohjelman tavoitteiden saavuttamista. Ohjausryhmän tunnistamat keskeisimmät riskit ovat:

- *Ei osata tehdä riittävän yksinkertaista ja selkeää, osallistumisen kynnys muodostuu liian korkeaksi*
- *Pelko ajankäytön hallinnan menettämisestä (/kiire) estää ohjelmaan osallistumisen*
- *Kaikilla kaupungin tasoilla ei sitouduta ohjelmaan ja sen projekteihin*
- *Viestintä ei toimi, ei tue ohjelmaan osallistumista*

9 Edellytykset kehitysohjelman onnistumiselle

Osallistuva Espoo – kehitysohjelman onnistumisen ensisijaisena edellytyksenä on, että Espoon kaupungin luottamushenkilöt ja kaupungin johto antavat tukensa kehittämislle. Ohjelman toteutuksesta raportoidaan valtuustolle säännöllisesti.

Keskeinen edellytys ohjelman toteutumiselle on, että valitut toimenpiteet käynnistyvät ja päättyvät suunnitellusti. Tämän takia niiden on oltava konkreettisia ja rajattuja. Toimenpiteiden toteutumiseksi nimetään vastuuhenkilöt ja tarvittavat työryhmät ja niillä on tarvittaessa määrärahaa.

Ohjausryhmän kannustus ja kiinnostus toimenpiteiden toteutuksessa on tärkeää. Lisäksi viestintä tuloksista on keskeisessä roolissa. Ohjelman ohjausryhmän toimintaa tulee kehittää jatkuvasti ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteiden, hyötyjen ja vaikutusten toteutuminen edellyttää valmistelulta ja ohjelmaryhmältä, että toimenpiteet ovat oikein valittuja ja niihin sitoudutaan.

Kehitysohjelma päättyy vuonna 2021. Kehitysohjelma arvioidaan ja siitä laaditaan loppuraportti. Arvioinnin perusteella tehdään mahdolliset jatkotoimenpide-ehdotukset.

Hyötytavoitteiden jälkiarviointi (joka tehdään yleensä 1-2 vuoden päästä lopetuksesta,) on omistajan eli kaupunginjohtajan vastuulla.

Liitteet

Liite 1. Lakien asettamat tavoitteet osallisuudelle

Liite 2. Arttu-tutkimuksen tuloksia

Liite 3. Kehitysohjelman riskianalyysi

Liite 4. Kehitysohjelman vuodelle 2018 valitut projektit ja toimenpiteet

Liite 1.

Lakien asettamia tavoitteita osallisuudelle

Kuntalaki

Kuntalain mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Lain mukaan osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;
- 2) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;
- 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;
- 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. (Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet § 22.)

Kunnan asukkaalla sekä kunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä on oikeus tehdä aloitteita kunnan toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Jos aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia kunnan asukkaista, asia on otettava käsiteltäväksi kuuden kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Lisäksi palvelun käyttäjällä on oikeus tehdä aloitteita kyseistä kunnan palvelua koskevassa asiassa. Valtuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet. (Aloiteoikeus § 23.)

Valtuusto voi päättää, että kunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan kansanäänestys. Valtuuston päätökseen, jolla on päätetty toimittaa kansanäänestys, ei saa hakea muutosta valittamalla. Kansanäänestys on neuvoa-antava. Kansanäänestys voidaan toimittaa koko kuntaa tai jotakin kunnan osa-aluetta koskevana. Kunnan osa-alueena on tällöin yksi tai useampi vaalilaissa tarkoitettu äänestysalue. Kaikilla äänestysalueilla on yhtäläinen äänestysoikeus. Äänestys on salainen. Kansanäänestyksen toimittamisesta säädetään lisäksi neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetussa laissa ([656/1990](#)). (Kunnallinen kansanäänestys § 24.)

Kansanäänestysaloitteen voi tehdä vähintään neljä prosenttia 15 vuotta täyttäneistä kunnan asukkaista. Valtuuston on viipymättä päätettävä, toimitetaanko aloitteessa tarkoitettu kansanäänestys. (Kansanäänestysaloite § 25.)

Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä (nuorisovaltuusto) ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Nuorisovaltuusto voi olla useamman kunnan

yhteinen. Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. Nuorisovaltuusto tulee ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen kunnassa. Lasten ja nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta säädetään nuorisolain (72/2006) 8 §:ssä. (Nuorisovaltuusto § 26.)

Ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Vanhusneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen. Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. (Vanhusneuvosto § 27.)

Vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vammaisneuvosto. Vammaisneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen. Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee olla vammaisneuvostossa riittävä edustus. Kunnanhallituksen on huolehdittava vammaisneuvoston toimintaedellytyksistä. Vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. (Vammaisneuvosto § 28.)

Kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja kunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa. Kunnan on huolehdittava, että toimielinten käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta annetaan esityslistan valmistuttua yleisen tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja yleisessä tietoverkossa. Kunnan on verkkoviestinnässään huolehdittava, että salassa pidettäviä tietoja ei viedä yleiseen tietoverkkoon ja että yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä toteutuu. Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon kunnan eri asukasryhmien tarpeet. (Viestintä § 29.)

Kuntalain mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon mm. kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. (Kuntastrategia § 37.)

Nuorisolaki

Nuorisolain mukaan kunnan ja valtion viranomaisen tulee tarjota ja järjestää nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai heitä tulee muutoin kuulla

mainituissa asioissa. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. (Nuorisolaki § 24.)

Kirjastolaki

Kirjastolain yhtenä tavoitteena on edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Tätä varten kirjaston tulee tarjota tiloja kansalaistoimintaan ja edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. (Yleinen kirjastolaki § 2 ja § 6)

Varhaiskasvatustalaki

Laissa halutaan varmistaa lasten mahdollisuudet osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (§ 2).

Perusopetuslaki

Lain mukaan opetuksen yhtenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua inhimillisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen (§ 2). Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista.

Sosiaali- ja terveysala

Kuntalaisten osallisuutta parantaa potilasasiainlaki (laki potilaan asemasta ja oikeuksista) ja sosiaaliasiainlaki (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista) pakollisuus kunnassa, sillä näiden tehtävänä on muun muassa tiedottaa kuntalaisia asiakkaan ja potilaan oikeuksista.

Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöstä löytyy säännöksiä, jotka velvoittavat yhteistoimintaan laajemminkin kuin asiakkaan tai potilaan tai heidän läheistensä kanssa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä on myös erilaisia selvitys- ja seurantavelvoitteita. Esimerkiksi vanhuspalvelulain 6 §:ssä on säädetty palvelujen riittävyyden ja laadun arvioinnista, jonka yhteydessä kunnan on kerättävä säännöllisesti palautetta palveluja käyttäviltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä kunnan henkilöstöltä.

Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennuslaki määrää kaavaa valmisteltaessa olemaan vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. (Vuorovaikutus ja kaavoituksesta tiedottaminen 6 §).

Kaavoja valmistelevien viranomaisten on tiedotettava kaavoituksesta sillä tavoin, että niillä, joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

Kunnan tulee vähintään kerran vuodessa laatia katsaus kunnassa ja maakunnan liitossa vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä (kaavoituskatsaus). Siinä selostetaan lyhyesti kaava-asiat ja niiden käsittelyvaiheet sekä sellaiset päätökset ja muut toimet, joilla on välitöntä vaikutusta kaavoituksen lähtökohtiin, tavoitteisiin, sisältöön ja toteuttamiseen. Kaavoituskatsauksesta on tiedotettava sen tarkoituksen kannalta sopivalla tavalla. (Kaavoituskatsaus 7 §)

Vuorovaikutuksesta kaavaa valmisteltaessa säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. ([29.12.2006/1441](#)).

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta laki määrää, että kaavaa laadittaessa tulee riittävän aikaisessa vaiheessa laatia kaavan tarkoitukseen ja merkitykseen nähden tarpeellinen suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista.

Kaavoituksen vireilletulosta tulee ilmoittaa sillä tavoin, että osallisilla on mahdollisuus saada tietoja kaavoituksen lähtökohdista, suunnitellusta aikataulusta sekä osallistumis- ja arviointimenettelyistä. Kaavaehdotus on asetettava julkisesti nähtäville. Nähtäville asettamisesta on tiedotettava kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Kunnan jäsenille ja osallisille on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä asiassa (muistutus).

Yleiskaava- ja asemakaavaehdotus on pidettävä kunnassa julkisesti nähtävänä. Kunnan jäsenillä ja osallisilla on oikeus tehdä muistutus kaavaehdotuksesta.

Maankäyttö- ja rakennusasetus määrää myös yhteiset säännökset vuorovaikutuksesta kaavoituksessa. Tilaisuuden varaamisesta mielipiteen esittämiseen tiedotetaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa todetulla, osallisten tiedonsaannin kannalta toimivalla tavalla. Jos kaavaehdotusta on olennaisesti muutettu sen jälkeen, kun se on asetettu julkisesti nähtäville, se on asetettava uudelleen nähtäville.

Erillinen tonttijakoehdotus on pidettävä kunnassa julkisesti nähtävänä.

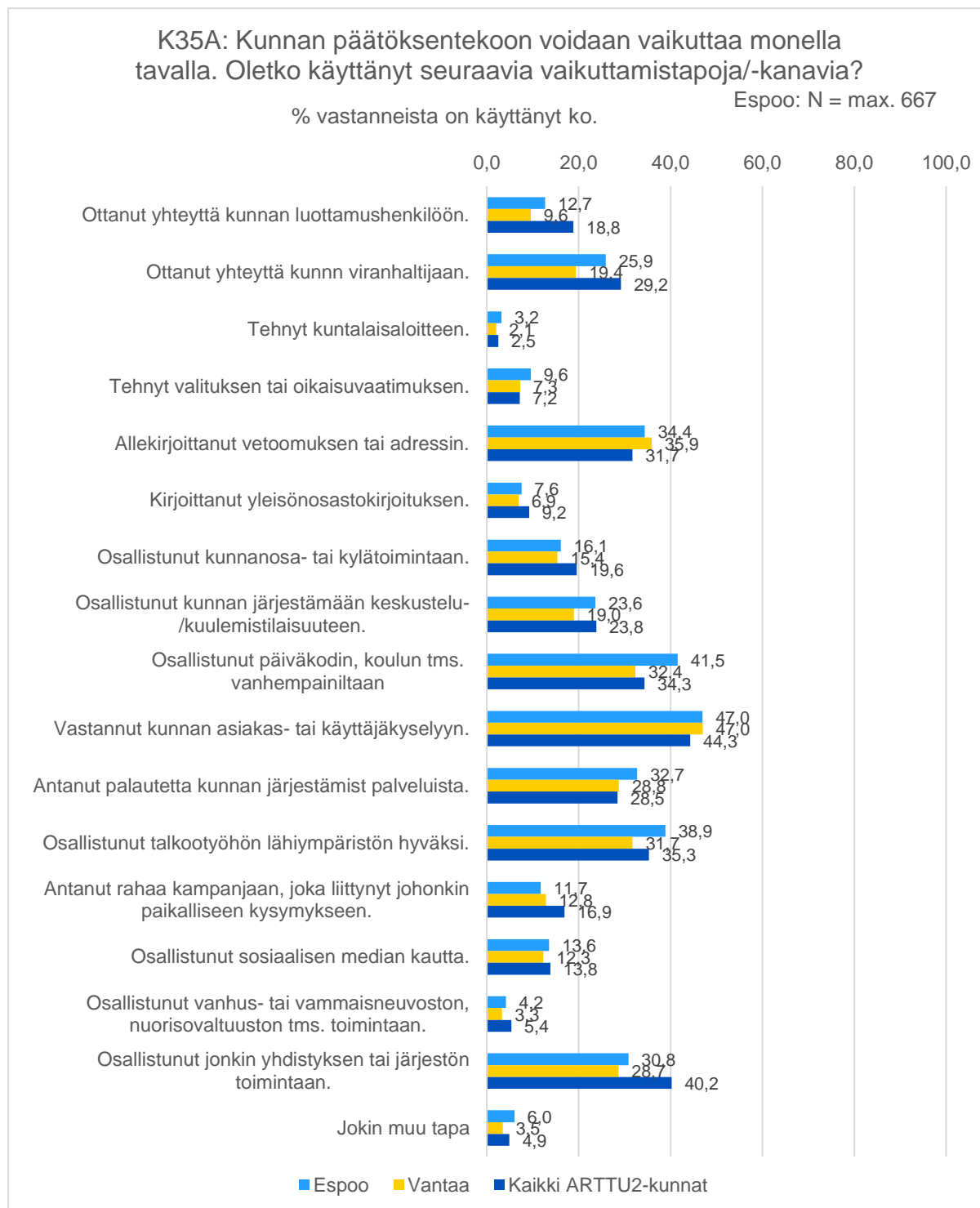
Vuorovaikutuksesta **katusuunnitelmaa** valmisteltaessa asetus määrittää noudattamaan soveltuvien osin, mitä 30 §:ssä säädetään. Katusuunnitelmaehdotus on pidettävä kunnassa julkisesti nähtävänä.

Maankäyttö- ja rakennuslain 90 §:n 4 momentissa tarkoitettussa puiston tai muun yleisen alueen suunnitelmassa tulee esittää alueen rakentamisen ja käytön periaatteet.

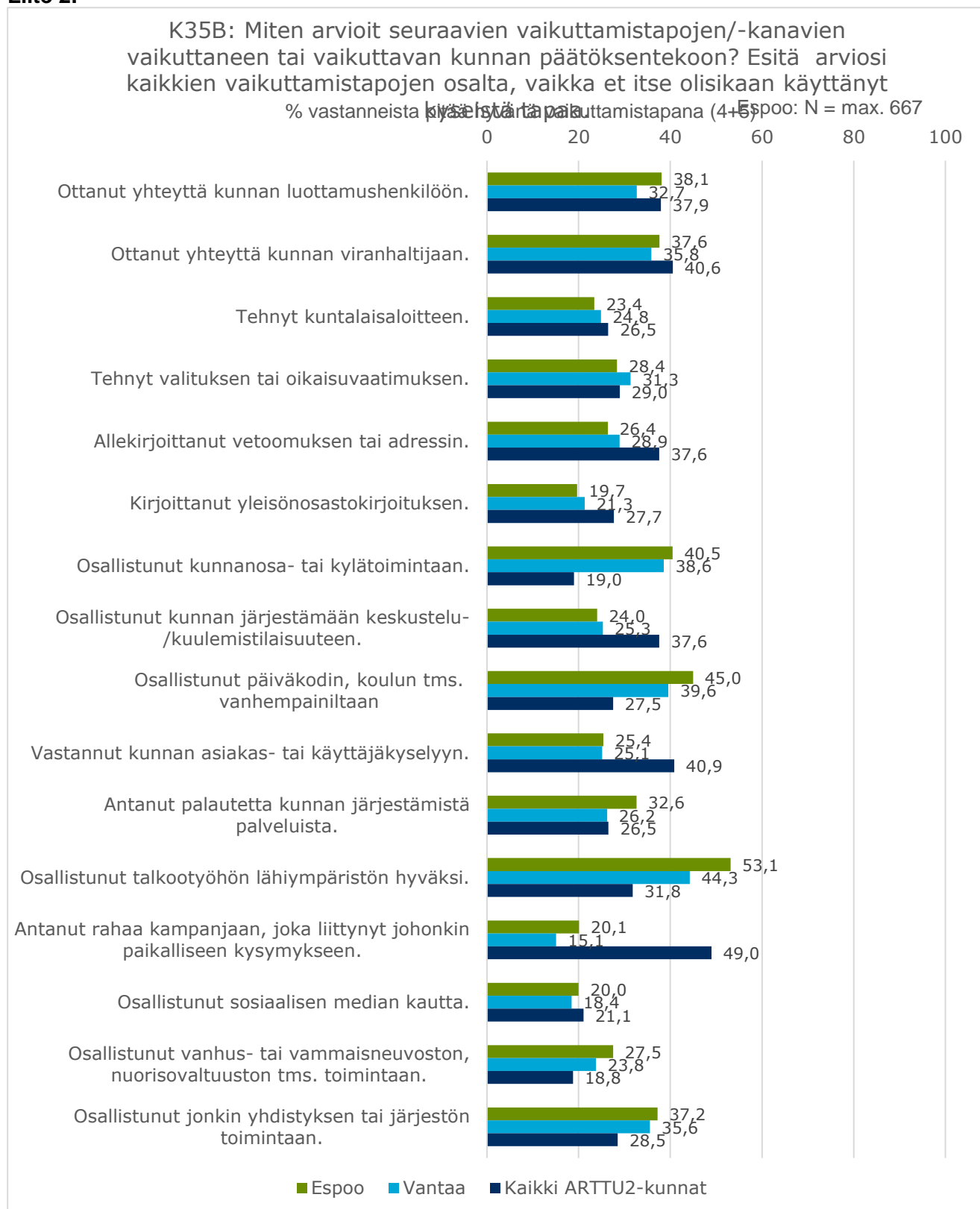
Jos puiston tai muun yleisen alueen suunnitelmalla on erityistä merkitystä siihen rajautuvien alueiden kiinteistön omistajien tai haltijoiden, alueen käyttäjien tai ympäristökuvan kannalta, aluetta koskevan suunnitelman valmistelussa on noudatettava soveltuvien osin samaa menettelyä kuin katusuunnitelman valmistelussa.

Liite 2.

Kuntalaisten osallisuus, Arttu – tutkimus 2017

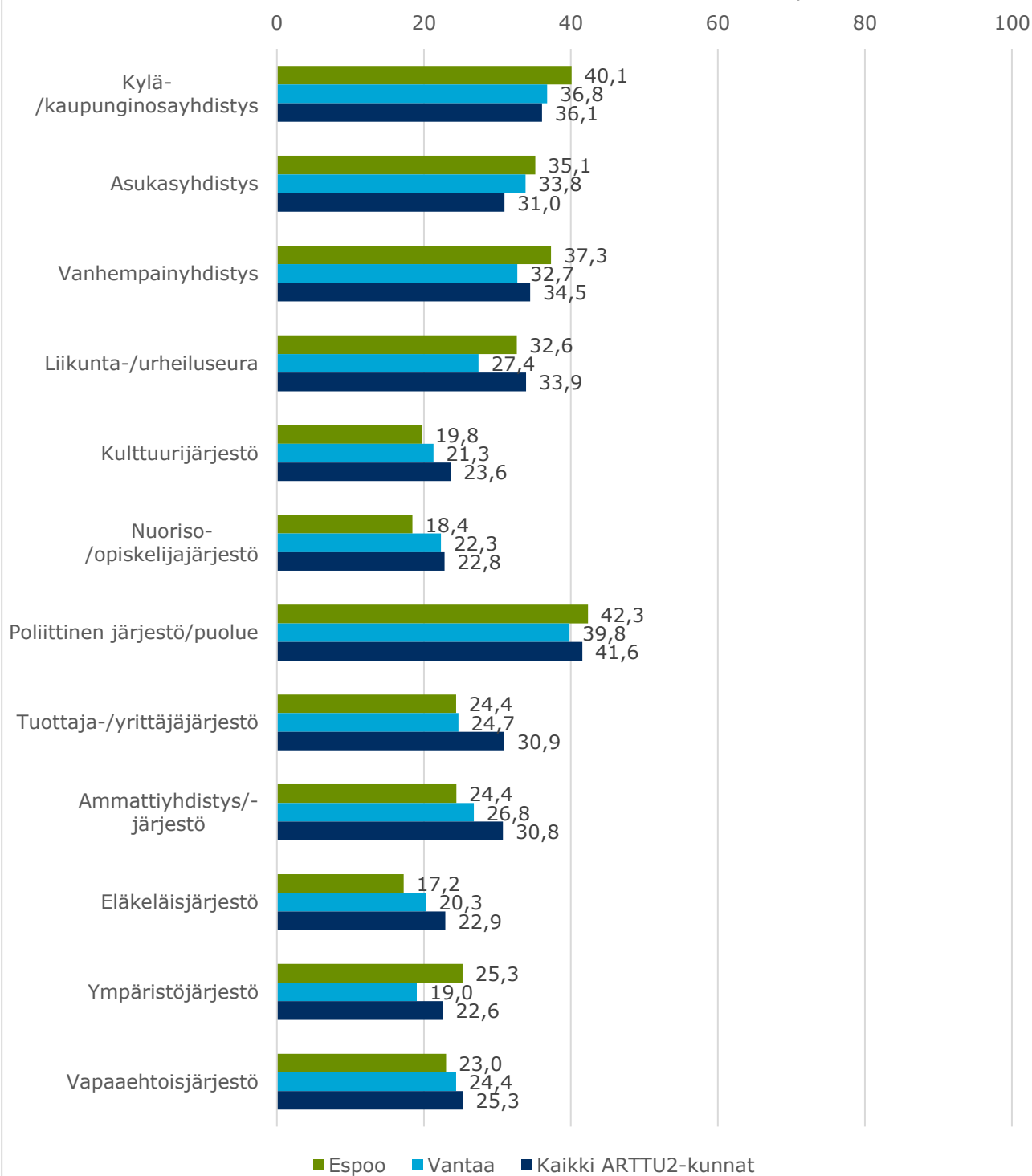

Liite 2:

K36B: Miten vaikuttavina pidät ko. toimintaan osallistumista pyrittäessä vaikuttamaan kunnan päätöksentekoon? Arvioi vaikuttamistapojen vaikuttavuutta asteikolla 1 (erittäin huono vaikuttamistapa) - 5 (erittäin hyvä vaikuttamistapa)
 % vastanneista pitää hyvänä vaikuttamistapana

Espoo: N = max. 667

**Ohjelmasuunnitelma
Osallistuva Espoo - kehitysohjelma**

1

Liite 3 Kehitysohjelman riskianalyysi

Riskin nro ja/tai lyhyt nimi	Riskin (toteutumisen) kuvaus	Seuraukset/vaikutukset riskin toteutuessa	Toteutumisen todennäköisyys 1-4	Toteutumisen vaikutus 1-4	Riskiluku (todennäk.* vaikutus) Riskiluokka = väri	Toimenpiteet riskin poistamiseksi tai pienentämiseksi	Vastuuhenkilöt
1	<i>Ei osata tehdä riittävän yksinkertaista ja selkeää, osallistumisen kynnys muodostuu liian korkeaksi</i>	Työ ei etene eikä tuloksia synny: ohjelmassa ei saada aikaan näkyvää tulosta, toimeenpano jää vaatimattomaksi	4	4			
2	<i>Pelko ajankäytön hallinnan menettämisestä (kiire) estää ohjelmaan osallistumisen</i>	Työ ei etene eikä tuloksia synny: ohjelmassa ei saada aikaan näkyvää tulosta, toimeenpano jää vaatimattomaksi	4	3			
3	<i>Kaikilla kaupungin tasoilla ei sitouduta ohjelmaan ja sen projekteihin</i>	Toimeenpanossa ratkaisevan johdon ja henkilöstön panoksen irrottaminen perustyöstä ei onnistu, työ ei etene eikä tuloksia synny	3	3			
4	<i>Viestintä ei toimi, ei tue ohjelmaan osallistumista</i>	Ohjelmassa ei saada aikaan näkyvää tulosta, toimeenpano jää vaatimattomaksi	3	3			
5	<i>Tavoitteet jäävät epämääräisiksi emmekä löydä käyttökelpoisia mittareita</i>	Tavoitteiden tulosten osoittaminen ei onnistu	2	3			
6	<i>Jäykkä ohjelma, ei voida toimia ketterästi</i>	Kehitystyö ei pysty mukautumaan muutoksiin, ohjelmassa ei saada aikaan näkyvää tulosta, toimeenpano jää vaatimattomaksi	2	3			
7	<i>Tieto pirstaloituu ja hajoaa, tiedonkulku ei toimi ja toimeenpanon suunta muuttuu hallitsemattomaksi</i>	Työ ei etene ja / tai työ jatkuu koordinoimattomasti ja hallitsemattomasti	2	3			
8	<i>Ohjelmaan osallistumisen vaikutuksia ei näy, osallistujat turhautuvat</i>	Työ ei etene eikä tuloksia synny: ohjelmassa ei saada aikaan näkyvää tulosta, toimeenpano jää vaatimattomaksi	3	2			
9	<i>Politiikan ristiriidat kasvavat, ohjelman eteenpäin vieminen vaikeutuu</i>	Kehitystyö ei pysty mukautumaan muutoksiin, ohjelmassa ei saada aikaan näkyvää tulosta, toimeenpano jää vaatimattomaksi	3	2			
10	<i>Kaikki "ryhmät" eivät osallistu, monitorointi toteutuu vain ohjausryhmän tekoina ja kokoontumisissa, ei käytännössä</i>	Ohjelmassa ei saada aikaan näkyvää tulosta, toimeenpano jää vaatimattomaksi	3	1			

Liite 4 Kehitysohjelman vuodelle 2018 valitut projektit ja toimenpiteet

Projektin/toimenpiteen nimi	Vastuuhenkilö / vastuutaho	Toteutus-ajankohta ja vaihe (esim. idea/ suunnittelu/ toteutus)	Lyhyt kuvaus tavoiteltavista tuotoksista/tuloksista	Rahoitus	
				Ohjelman budjetista katettava osuus €	Ulkoinen rahoitus €
Hyötytavoite 1: Asukkaat, yritykset ja yhteisöt osallistuvat yhteisten haasteiden ratkaisemiseen					
1.1 Kehitetään vuorovaikutusta asukastilaisuuksissa	Konserniesikunta Tuija Norlamo Johanna Pajakoski	suunnittelu ja toteutus 2018 - 2019	<ul style="list-style-type: none"> Pilotoidaan uusia asukastilaisuuskonsepteja ja sosiaalisen median hyödyntämistä niissä Tuetaan asukasfoorumitoiminnan kehittämistä 		
1.2 Kehitetään nettiperusteista vuorovaikutusta	Konserniesikunta Tuija Norlamo Johanna Pajakoski	suunnittelu 2018 toteutus 2019	<ul style="list-style-type: none"> Somepäivystys, toimintamallitarkastelu ja -arviointi Osallisuusalustan arviointi ja valinta 		
1.3 Järjestetään koulutusta osallisuusasioihin	Konserniesikunta Tuija Norlamo Mari Immonen	suunnittelu ja toteutus 2018 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> Koulutetaan kuntalaisia, henkilöstöä ja luottamushenkilöitä osallisuusasioihin Perustetaan kaupungin työntekijöiden osallisuusasiantuntijoiden verkosto 		

Projektin/toimenpiteen nimi	Vastuuhenkilö / vastuutaho	Toteutus-ajankohta ja vaihe (esim. idea/ suunnittelu/ toteutus)	Lyhyt kuvaus tavoiteltavista tuotoksista/tuloksista	Rahoitus	
				Ohjelman budjetista katettava osuus €	Ulkoinen rahoitus €
Hyötytavoite 2: Asukkaiden lähitekeminen ja omatoimisuus kukoistavat					
Toivotetaan uudet asukkaat tervetulleiksi	Konserniesikunta Johanna Pajakoski Mari Immonen	suunnittelu ja toteutus 2018	<ul style="list-style-type: none"> • Tehdään uusille asukkaille oma nettisivu (ja mahdollisesti muuta mukavaa) ja kaikki mitä pitää tietää Espoosta, arvioidaan tarpeellisuus ja kustannukset • Avataan asukkaille, mitä palveluja Espoolla on => arviointi tehdyn julkaisun päivityksestä, ruotsinnois ja englanniksi 		
Lisätään lähitekemisen tukea	Tekninen keskus Niko Riepponen	toteutus 2018 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Tuetaan kuntalaisten omaehtoista toimintaa ja monistetaan ympäristömuotoilijan osaamista palkkaamalla junioreja lähitekemisen tueksi. 		
Poistetaan lähitekemisen esteitä	Konserniesikunta Tuija Norlamo	toteutus 2018	<ul style="list-style-type: none"> • Puretaan byrokratiaa tekemisen tieltä, "lupamenettelystä ilmoitusmenettelyyn – malli" 		

Projektin/toimenpiteen nimi	Vastuuhenkilö / vastuutaho	Toteutus-ajankohta ja vaihe (esim. idea/ suunnittelu/ toteutus)	Lyhyt kuvaus tavoiteltavista tuotoksista/tuloksista	Rahoitus	
				Ohjelman budjetista katettava osuus €	Ulkoinen rahoitus €
Hyötytavoite 3: Asukkaiden luottamus demokratiaan ja päätöksentekoon kasvaa					
Politiikka ja päätöksentekijät tutuiksi	Konserniesikunta Johanna Pajakoski Mari Immonen	toteutus 2018 suunnittelu ja toteutus 2018 – 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Poliitikkoprofiilit valtuutetuista, joissa tarkemmat tiedot kuten kuvat, luottamustehtävät jne. valtuuston nettisivulle • Edistetään osallistavaa suunnittelua, jossa ovat mukana asukkaat, luottamushenkilöt ja valmistelija. 		
Hyödynnetään erilaisten ryhmien ja asukkaiden asiantuntijuus valmistelussa ja päätöksenteossa	Konserniesikunta Tuija Norlamo Mari Immonen Kulttuuritoimi Tiina Kasvi	suunnittelu ja toteutus 2018 – 2020 suunnittelu ja toteutus 2018 suunnittelu ja toteutus 2018 – 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Laajennetaan osallistuvaa budjetointia • Vahvistetaan nuorten ja maahanmuuttajien osallisuutta • Edistetään vaikuttamistoimielimien ja muiden tärkeiden tahojen tutuksi tekemistä ja parannetaan yhteistyötä ole olemaan toimintaa • ”Päivä kaupunginjohtajana” – kaupunginosayhdistyksille työpaja Espoo tarinan toimeenpanoon • Viranhaltija tavattavissa –kiertueita kirjastoissa ja kauppakeskuksissa: 		